

10 01 08 ТЕОРИЯ ЛИТЕРАТУРЫ. ТЕКСТОЛОГИЯ
10 01 08 THEORY OF LITERATURE. TEXTOLOGY

УДК: 891.550.092
ББК 82.3 (5Т)

**ТАЪСИРИ ТАРЗИ ЭҶОДИ
ҲОФИЗ БА МАЗМУН ВА
ШАКЛИ АШЪОРИ
САИДҶАЪФАР** *Охониёзов Абдурахмон Дустович,
унвонҷӯйи шуъбаи фолклор ва адабиёти
Бадахшони Институти илмҳои
гуманитарии ба номи Б. Искандарови
АИ ҶТ*

**ВЛИЯНИЕ ТВОРЧЕСКОГО СТИЛЯ
ХАФИЗА НА СТРУКТУРУ И
СОДЕРЖАНИЯ ПОЭЗИИ
САИДДЖАФАРА** *Охониёзов Абдурахмон Дустович,
соискатель отдела фольклора и
литературы Бадахшана Института
гуманитарных наук им. Б. Искандарова АН
РТ (Таджикистан, Душанбе)*

**THE INFLUENCE OF HOFIZ'S
CREATIVE STYLE ON
THE STRUCTURE AND
CONTENT OF SAID DJAFAR'S POETRY** *Okhoniyozov Abdurakhmon Dustovich,
claimant for candidate degree of the
department of folklore and literature of
Badakhshon Institute of humanitarian sciences
under the Academy of Sciences of Tajikistan
Republic named after B. Iskandarov.
E-MAIL: oabdurakhmon@gmail.com*

Ключевые слова: Саидджафар, Бадахшанский регион, творческий стиль, влияние поэзии Хафиза, жанр газели, поэтическая структура, методы литературоведения.

Статья является одной из первых попыток анализа преемственности творчества поэтов Бадахшанского региона с наследием Хафиза на примере поэзии бадахшанского поэта XIX века Саидджафара. Саидджафар принадлежит к числу поэтов Бадахшана, которые составили собственные сборники стихов – диваны, и в основном творил в жанре газели. Вначале излагаются причины популярности творчества Хафиза у населения Горного Бадахшана и дан анализ непосредственного влияния его творчества на структуру (форму) и содержание газелей Саидджафара. Рассматривается вопрос о преемственности поэтической структуры – рифмы, ритма, редифов, музыкальности – и смысла и содержания поэзии Хафиза в произведениях Саидджафара. Такой подход к исследованию творчества бадахшанского поэта способствует определению творческого стиля отдельных поэтов литературных кругов Бадахшана, что в свою очередь предоставляет солидный материал по истории и теории таджикской литературы. При анализе основного вопроса использованы два основных метода литературоведения: метод сопоставительного анализа и метод поэтического анализа. Целью исследования является углубленное изучение особенностей влияния стиля знаменитых поэтов

персидско-таджикской литературы на творчество поэтов бадахшанского литературного круга.

Калидвожаҳо: сабки эҷод, пайравии анъанаҳо, таъсири эҷод, газал, вазн, қофия, радиф, тазмин, шакл ва мазмуни шеър, Ҳофизӣ Шерозӣ, Саидҷаъфар, доираи адабии Бадахшон, Бадахшони Тоҷикистон

Мақола яке аз аввалин таҳлилҳо роҷеъ ба пайравии шоирони Бадахшон аз эҷодиёти Ҳофизӣ Шерозӣ дар эҷодиёташон аст. Мисоли равшани он эҷодиёти яке шоирони асри 19 Бадахшон Саидҷаъфар мебошад. Саидҷаъфар асосан дар жанри газал эҷод намуда, ба шоирони соҳибдевони Бадахшон тааллуқ дорад. Сараввал муаллиф дар бораи сабабҳои маъруфият ва оммавӣ будани эҷодиёти Ҳофиз баёнӣ аҳолии Бадахшони Кӯҳӣ суҳан ронда, сониян ба таҳлили таъсири тарзи эҷоди Ҳофиз ба мазмун ва шакли ашъори Саидҷаъфар мепардозад. Бояд қайд намуд, ки дар мақола масъалаи пайравии Саидҷаъфар на танҳо аз рӯи талаботи эҷоди осори манзум ва санъатҳои бадеӣ – вазн, қофия, радиф, балки пайравии ӯ аз рӯи шакл ва мазмун низ нишон дода шудааст. Ин гуна нуқтаи назар ва чунин роҳу равиши таҳлил барои муайян намудани сабки эҷоди шоирони алоҳидаи доираи адабии Бадахшон тақон мешавад, ки дар навбати худ маводи пуррае барои омӯзиши таърих ва назарияи адабиёти тоҷикӣ ба ҳисоб меравад.

Муаллиф дар мақола аз рӯи ду намуд усули асосӣ таҳлили осори адабӣ – усули таҳлили муқоисавӣ ва усули таҳқиқи осори манзум истифода бурдааст.

Муаллиф дар мақола масъалаи таъсирпазирии шоирони ҳавзаҳои форсисарои Бадахшон аз Ҳофизӣ Шерозиро васеъ нишон дода, таъсири дигар намоёндоғони адабиёти форсӣ-тоҷикиро ба доираи адабии Бадахшон ва эҷодиёти шоирони алоҳида низ таҳлил намудааст.

Key words: Said Djafar, Badakhshon area, creative style, influence of Hafiz's poetry, gazel genre, poetical structure, methods of literary criticism

The article is one of the first endeavours of analyzing a succession of the creations of Badakhshon area poets with Hafiz's legacy; the poetry of Said Djafar who lived in the XIX-th century being taken as an example. Said Djafar appertains to the number of Badakhshon poets who composed the collections of their own poems called divans, they resorted mainly to the genre with gazel. First, the author expounds why the population of Kuhistoni Badakhshon are enamored of Hafiz's creation, then he analyzes how Hafiz affected the structure and content of Djafar's gazels. The poetical structure embracing rhymes, rhythms, redifs, musical sonority inherent in Hafiz's poetry had a great sway over Said Djafar demonstrating creative succession. Such an approach towards the exploration of Said Djafar's poetical productions promotes a determination of a creative style of separate poets who belonged to the literary circles of Badakhshon, thus a rich material is presented for the history and theory of Tajik literature. Two principal methods of literary criticism are used, those of correlative and poetical analysis. The objective of the research is targeted at a profound study of the peculiarities concerned with an influence of famous poets' styles over the creation of the poets appertaining to the Badakhshon literary circle.

Дар доираҳои адабии хиттаи Бадахшон, дар асри 19-ум шоири соҳибдевоне ҳаёт ба сар бурдааст, ки бо таҳаллуҳои “Ҷаъфар” ва “Ҷаъфарӣ” шеър месурудааст. Бо вучуди дастрас будани баъзе маълумот, ин шоир ханӯз барои чомеаи адабӣ ва

фарҳангии тоҷик ба пуррагӣ ошно нест. Маълум аст, ки исми ӯ Саидҷаъфар будааст ва маълумоти ибтидоиро дар хусуси ҳаёту эҷодиёташ адабиётшиносон М.Бақоев ва А.Ҳабибов ҷамъоварӣ намудаанд [1; 3]. Аз шоир Саидҷаъфар ду нусхаи девон ба мерос монданд, ки яке бо дасти худ ва дигаре бо дасти наберааш Шоҳи Олам китобат гардидаанд. Девоне, ки бо дасти набераи шоир бознависӣ шудааст ва нусхаи он дар Пажӯҳишгоҳи илмҳои инсонии ба номи Б.Искандарови АИ ҶТ маҳфуз аст, иборат аз 246 ғазал, 41 рубой, 2 мухаммас, 2 муноҷот, 1 офокнома ва 1 моддаи таърих мебошад. Албатта, ду ғазале, ки шомили ин девон ҳастанд, моли шоир Ҷаъфар набуда, балки яке ғазали Насимӣ ном шоир ва дигаре ғазали Калим мебошанд. Девоне, ки ба дасти худи шоир китобат шудааст ва нусхаи он дар ҳазинаи дастхатҳои Институти забон, адабиёт, шарқшиносӣ ва мероси хаттии ба номи Рӯдакӣ ниғаҳдорӣ мешавад, шомили 244 ғазал, 45 рубой, 2 муноҷот, 2 мухаммас, 1 китбаи таърих ва 1 офокнома мебошад.

Баъзе таҳлилҳои алоҳидаи муаллифи ин сатрҳо нишон доданд, ки ашъори қайдшудаи Саидҷаъфар дар ҷойи хушкӯ холӣ ба вучуд наомада, сарчашмаҳои пайдоишу таҳаввули худро доро будааст. Яке аз заминаҳои асосӣ ва муҳимтарин, ки пас аз тарбияи истеъдоди шоир дар муҳити хонаводагӣ ҷойи намоёнро дар ташаккули эҷодиёташ ишғол мекунад, адабиёти классикии форсии тоҷикӣ мебошад. Бояд қайд кард, ки шиносони пурраи Саидҷаъфар бо ашъори намоёнтарин симоҳои ин адабиёт ба ӯ имкон дода, ки мавқеи худро дар майдони эҷоди осори бадеӣ, хосса сароидани ғазал пайдо намояд. Дар ин мақола, сабъи шуд, то чанд ҷанбаи таъсирпазирии ашъори шоирро аз шоири “лисонулғайб” – Ҳоҷа Ҳофизӣ Шерозӣ дида бароем.

Таъсирпазирии шоирони ҳавзаҳои форсисарои Бадахшон аз Ҳоҷа Ҳофизӣ Шерозӣ як амри маъмул буда, хоси танҳо Ҷаъфар нест, балки анқариб тамоми шоирони Бадахшон дар гузашта ҳамеша тахти таъсири ашъори ин шоир қарор доштаанд. Яке аз сабабҳои асосии таъсирпазирии шоирони хиттаи Бадахшон аз ғазалиёти Ҳофизӣ ин аст, ки девони Ҳофизӣ дар миёни мардуми ин сарзамин аз аҳамият ва ҷойгоҳи вижае бархӯрдор буда, ба он дар радифи китобҳои муқаддаси диниву адабӣ амсоли Қуръон, “Ҷаҳор китоб”, “Вачҳи Дин”, “Маснавии Маънавӣ” арҷ мегузоштанд ва онро ҳифз мекарданд. Илова бар ин, ашъори шоирони мазкур, ки хеле ашъори раван ва шево аст, аз қарнҳои пеш дар Бадахшон аз тарафи муҳаббатдорон ва ҳофизону хонандагон дар маросимҳои муҳталиф сароида мешудаанд [7, с.56-57; 11, с. 118]. Шояд аз ин ҷиҳат бошад, ки шоирони гузаштаи ин минтақа аксаран талош мекарданд аз шуарои барҷастаи классикии форсии тоҷикӣ пайравӣ намоянд ва ашъори нисбатан равану шево, ки бо мусиқӣ ё дафу рубоб ҳамроҳанг бошад, эҷод намоянд. Бо дарназардошти махсусиятҳои умумии эҷод дар Бадахшон, пайравии Саидҷаъфар аз Ҳофизӣ Шерозиро дар ду самт мушоҳида кардан мумкин аст: дар шакл ва дар мазмун.

Бисёре аз ғазалҳои шоир билкулл дар вазн, қофия ва ҳатто радифи ғазалҳои алоҳидаи Ҳофизӣ эҷод шудаанд. Масалан, ғазале бо матлаи зерин айнан дар пайравии нахустин ғазали девони Ҳофизӣ сароида шудааст, ки вазн, қофия ва ҳатто калимаҳои онро дар худ ҷо додааст:

*Илоҳо ҳал кун аз лутфи сунъ (ат) ҷумла мушқилҳо (?),
Кушодӣ иқди мифтоҳи калиди раҳмати дилҳо [5, с.7-8].*

Матлаи ғазали машҳури Ҳофизӣ ин аст:

*Ало ё аййухассоқӣ, адир каъсан ва новилҳо,
Ки шиқ осон намуд аввал, вале афтод мушқилҳо [4, с.5].*

Худи Чаъфар низ, дар асоси мустафод аз исми шоир бо тавсифи «булбули Шероз» ва санъати тазмин тавассути мисраи аввали ғазали Ҳофиз пайравии пурраашро аз ӯ эътироф мекунад:

*Аё Чаъфар шунав савти навои булбули Шероз,
«Ало ё аййухассоқӣ адир каъсан ва новилҳо» [5, с.7-8].*

Мусаллам аст, ки мисраи тазминшуда моли пурраи Ҳофиз нест, аммо мақоми шоир дар назари аҳли эҷод чунон боло будааст, ки онҳо ба асли он сару коре нагирифтаанд.

Пайравӣ ба нахустбайти Ҳофиз танҳо дар шакл ба назар мерасад, зеро агар мухотаби Ҳофиз соқии косагардон бошад, мухотаби Чаъфар Аллоҳ аст. Аммо назари жарфтар дар хитоби Чаъфар андешаеро ба бор меорад, ки гӯё ӯ маҳз бо таъя бар натиҷагириҳои Ҳофиз аз «мушкилиҳои дар назар осони ишк» ба Аллоҳ муроҷиати кушодани ин мушкилотро мекунад. Дар ин ҳол, метавон гуфт ки мазмунан низ суханони Чаъфар аз гуфтаи Ҳофиз сарчашма гирифтаанд. Тазмини мисраи аввали байти Ҳофиз дар мақтаи ғазали Чаъфар исботи ин фикр аст. Бо вучуди ин, байти матлаи Чаъфар дар шакли баён ва истифодаи саноати бадеӣ аз байти Ҳофиз заиф ба назар мерасад ва чунин ҳам бояд бошад, чун Ҳофиз “бузургтарин гӯяндаи ғазал дар тамоми давру замонҳо ва пеши ҳама милал ва ақвом” будааст [8, 50].

Ҳофизи Шерозӣ ғазале дорад, ки дар баҳри музореъи мусаммани аҳраби макфуфи маҳзӯф (*Мафъӯлу фоилоту мафъӯилу фоилу*) бо қофиябандӣ тавассути садоноки «о» ва радифи «чӣ ҳоҷат аст» сароида шудааст. Байти аввали ин ғазал чунин аст:

*Хилватгузидаро ба тамошо чӣ ҳоҷат аст.
Чун кӯйи дӯст ҳаст, ба саҳро чӣ ҳоҷат аст [4, с.24].*

Билкул дар ҳамин шакл, вазн, қофиябандӣ ва радиф Саидчаъфар ғазали худро сароидаст, ки намунае аз абёти онро меорем:

*Ҳасраткашидаро ғами дунё чӣ ҳоҷат аст,
Ғамдидаро баҳори тамошо чӣ ҳоҷат аст.
Эй ҷон, фидой бо руҳи ҷонон чӣ мешавӣ,
Дар будани ҳаёт ба гавго чӣ ҳоҷат аст.
Дар зери чарх ҳайрати қораи чӣ мондаӣ?
Аз рӯйи нафс қоҳиши бечо чӣ ҳоҷат аст [6, с. 24 а].*

Ғазалҳои мутазаккира тафрикаи мазмунӣ доранд. Ғазали Ҳофиз вазъу муҳити оноро тасвир карда, ки аз молу манולי дунё хилват ва дар кӯйи дӯст маскан гузидааст. Аниқтараш, қаҳрамони лирикии шоир, ки худи ӯст, дар вазъи муътадил ва ороми зоҳирӣ, вале пурғулғулаи ботинӣ аст. Аммо қаҳрамони лирикии Чаъфар ҳанӯз аз гирудори дунявӣ халос нашудааст ва побанди нафс аст. Қойи зикр аст, ки матлаи ғазали Чаъфар дар баёни мавзӯъ ва ифодаи фикр ва бадеияти андеша қобили таҳсин аст. Масалан, дар мисраи «*Ҳасраткашидаро ғами дунё чӣ ҳоҷат аст*» мо бо баёни андешаи шоирона рӯ ба рӯ ҳастем, ки сухане тоза ва шоирона дорад. Яъне, шахсе, ки ҳасрати саҳт кашидааст, дигар ҳоҷат ба ғами дунё надорад, чун ғами дунё, ки зоҳир аст, дар пеши ҳасрати ӯ, ки ботин аст, арзише надорад. Баёни мисраи дуюми байти аввал низ ҷолиб аст, зеро шоир ибораи маъмули «*тамошои баҳор*»-ро баръақс истифода намудааст, ки ҳам мувофиқ ба мазмуни байт ва ҳам таъбири шоирона мебошад. «*Баҳори тамошо*» гуфта, шоир зебогӣ ва рангорангии табиатро дар назар дорад, ки ғамдида майли онро надорад.

Ғазали дигаре дар девони Ҳофиз пайдост, ки дар ситоиши дарвешон ва давлати онҳо гуфта шудааст. Албатта, ин ғазал назари орифонаи шоирро ифода намудааст,

ки мувофиқи он дарвешон аз дунёву чон гузаштагони роҳи Худо ҳастанд ва пайвастан ба онҳо орзуи ҳар як шахси худро чўянда мебошад. Ғазал ин аст:

*Равзаи хулди барин хилвати дарвешон аст,
Мояи мўхташамӣ хидмати дарвешон аст [4, с.33].*

Ғазали Саидчаъфар низ ҳамин маъною мазмунро дорад ва ҳамонро бо ибораҳои ғазали Ҳофиз оғоз мегардад:

*Махзани ганҷи ниҳон хилвати дарвешон аст,
Ҳосили кавчу макон нусрати дарвешон аст.
Кимӣест зару файз, аҷоибҳо нест,
Шаммае аз асарӣ ҳиммати дарвешон аст [5, с.31].*

Давоми ғазал дар фотокопия ба таври комил омадааст ва дар яке аз мисраъҳои он образи Пайғомбари Ислому (с), ки мазмуни духӯра дорад, ба ин тарз омадааст:

*Маҳрами гулишани қудсанд азизони Худо,
Ки Расули арабӣ иззати дарвешон аст [6, с.246-25a].*

Ба назар мерасад, шоир комилан таҳти таъсири ашъори Ҳофиз қарор доштааст, зеро агар дар бархе аз ғазалҳояш аз мазмуну ибороти ӯ истифода карда бошад, дар қисмати дигари ашъор куллан вазн, қофия, радиф ва ҳатто мавзӯёву мухтавои ғазалҳои Хоҷа Ҳофизро ба қор гирифтааст. Ғазали Чаъфар, ки дар зер меояд ин ақидаро бештар тақвият медиҳад:

*Ба дил дорам ҳавои рӯйи фарруҳ,
Ки бошам чокаре дар кӯйи фарруҳ.
Биё соқӣ, маро масти тараб кун,
Шудам девонае бар бӯйи фарруҳ.
Ба рӯйи зарди рангин зан гулобе,
Шавам мадҳуши анбармӯйи фарруҳ.
Зи доми холи мухлис ошиқӣ нест,
Асири бандаи гесӯйи фарруҳ.
Аҷаб шӯху аҷоиб дилрабоӣ,
Аҷаб ноз(ук)қаде дилчӯйи фарруҳ...
Худоро банда ҳастӣ Чаъфарӣ, рав,
Агар чўяндаи ҳиндӯйи фарруҳ [5, с. 38].*

Хоҷа Ҳофиз дар ҳамин вазн ва дар ҳамин қофия дар 9 байт ғазале дорад, ки матлааш чунин аст:

*Дили ман дар ҳавои рӯйи фарруҳ,
Бувад ошуфта ҳамчун мӯйи фарруҳ [4, с. 61].*

Ва агар ба матлаи ғазали Чаъфар тавачҷух кунем, мебинем, ки вай ҳатто матлаи ғазали хешро на танҳо бо радиф ва қофияи ғазали Хоҷа, балки бо мазмун ва мухтавои он оғоз кардааст. Ё Ҳофиз дар чойи дигари ғазали худ мегӯяд:

*Бидеҳ соқӣ шароби аргувонӣ,
Ба ёди наргиси қодуи фарруҳ [4, с. 61].*

Чаъфар мегӯяд:

*Биё соқӣ маро масти тараб кун,
Шудам девонае бар бӯйи фарруҳ [5, с.38].*

Бад-ин тариқ, агар ин ду ғазалро, ки бо фосилаи ҳудуди 500 сол яке дар Шерози Эрон ва дигаре дар Шугнони Бадахшон эҷод шудаанд, муқоиса кунем, пайравии Чаъфар аз эҷодиёти Ҳофиз на танҳо ба сурати возеҳ ва рушан машхӯд аст, балки Саидчаъфар ашъори Хоҷаро барои худ комилан як улғу қарор додааст. Шоири

шугнонӣ ҳатто байти мақтаи ғазали худро, ки ҳамон байти тахаллус мебошад, низ комилан дар мазмуну мундариҷаи Ҳоҷа Ҳофиз гуфтааст. Мақтаи ғазали Ҳофиз чунин аст:

Ғуломи Ҳиммати онам, ки бошад,

Чу Ҳофиз бандаву ҳиндуӣ фаррух [4, с. 61].

Шоир Чаъфар ғазали худро бо чунин мақтаъ ба поён мебарад:

Худоро банда ҳастӣ Чаъфарӣ, рав,

Агар чӯяндаи ҳиндуӣ фаррух [5, с. 38].

Дар ин ҷо комилан маълум аст, ки шоир талош кардааст байти гуфтаи ӯ низ то андозае ифодагари мазмуни байти мақтаи Ҳофиз бошад. Масалан, чанд андеша дар мавриди калимаи «ҳинду», ки Ҳофиз дар ғазали худ истифода кардааст.

Худи калимаи «ҳинду» дар луғатҳо ва фарҳангҳо ба чанд маънӣ далолат мекунад. Дар «Фарҳанги тафсирии забони тоҷикӣ» ин калима ба маънои «аҳли Ҳиндустон, ҳинду», «пайрави дини ҳиндувон», «посбон, ғулом, банда, зархарид», «сиёҳ» омадааст [10, с. 506]. Дар «Фарҳанги Муин» низ калимаи «ҳинду» ё «ҳиндук» ба сурати асли ва маҷозӣ ба маъноҳои «аз аҳли Ҳинд, ҳиндувон», «ғулом, навкар», «посбон, ниғаҳбон», «сиёҳ», «ҳоли руҳсори маъшук», «дузд», «кофир» омадааст [9, с. 1217].

Ҳамон тавре ки дар боло зикр гардид, Ҳофиз дар ғазале, ки дар радифи «фаррух» иншо кардааст, калимаи «ҳинду»-ро дар ду ҷо ва ба ду маъно мавриди истифода қарор додааст. Дар байти дуҷуми ғазал Ҳофиз ин калимаро ин гуна истифода кардааст:

Ба ҷуз ҳиндуи зулфаш ҳеч кас нест,

Ки бархӯрдор шуд аз рӯи фаррух [4, с. 61].

Дар ин байти Ҳофиз калимаи «ҳинду» ба маънои «сиёҳ» омадааст ва мурод аз «ҳиндуи зулф» - «зулфи сиёҳ» аст. Аммо Ҳофиз калимаи «ҳинду»-ро дар мақтаи ғазали хеш ба дигар маъно ба кор бурдааст, чунончи:

Ғуломи Ҳиммати онам, ки бошад,

Чу Ҳофиз бандаву ҳиндуи фаррух [4, с. 61].

Дар ин байт Ҳоҷа калимаи «ҳинду»-ро ба маънои «ғулом, чокар, навкар» истифода бурдааст.

Чаъфар, агарчи дар мақтаи ғазали худ калимаи «ҳинду»-ро ба кор бурда ва инчунин, бо пайравӣ аз Ҳофиз, онро дар байти тахаллуси худ қарор додааст, аммо шоир ин калимаро ба ҷи маъно мавриди истифода қарор додааст, ҷойи андеша қардан дорад. Шоир мегӯяд:

Худоро банда ҳастӣ Чаъфарӣ, рав,

Агар чӯяндаи ҳиндуӣ фаррух [5, с. 38].

Дар ин ҷо ба эҳтимоли зиёд шоир калимаи «ҳинду»-ро на ба маънои аслиаш ва на ба маънои маҷозии он истифода кардааст, балки ҳадафи мавриди истифода қарор додани ин калима аз тарафи шоир чизи дигар аст. Саидчаъфар, ки комилан бо мазмун ва мундариҷаи ғазалиёти Ҳоҷа Ҳофиз ва аз ҷумла, ғазали мавриди баҳс ошно будааст, дар зери мафҳуми калимаи «ҳинду» Ҳоҷа Ҳофизро, ки бидуни шубҳа устод ва улғуи худ медонистааст, дар назар дорад. Ҳофиз худро «бандаву ҳиндуи фаррух» меномад ва Чаъфар худро чӯяндаи «ҳиндуи фаррух», ки мурод ҳамон Ҳофиз мебошад, медонад. Ба ибораи дигар, дар ин байт шоир муҳаббат ва тавачҷуҳи беандозаи хешро нисбат ба Ҳофиз ва ашъори ӯ нишон медиҳад. Агарчи Чаъфар дар бисёре аз ғазалҳои худ калимаи «ҳинду»-ро ба кор мебарад, аммо дар ғазали боло, ҳамон тавре ки гуфта шуд, манзураш Ҳофиз буда, худро чӯяндаи ашъор ва шефтаи гуфтори ӯ медонад.

Боз чанд ғазали дигар, амсоли «ал-ғиёс», «коғаз»-ро низ Чаъфар дар заминаи ашъори Ҳофиз эҷод намудааст, ки асосан шакл ва баъзан мазмуни абёти ғазалҳои шоири донандаи лисонулғайбро пайравӣ намудааст.

Боиси қайд аст, ки дар вазн ва радифи ғазали “Ал-ғиёс” дар девони Чаъфар ду шеър мавҷуданд [5, 34а-б 38, 34б-35а], ки дуомаш дар шакли кофиябандӣ аз ғазали Ҳофиз тафовут дорад. Ғазали бо радифи *коғаз* эҷодшуда бошад, танҳо аз чихати кофия ба ғазали Ҳофиз шабоҳат дорад, вале вазну мазмуни он дигар аст. Дар ҳар сурат, таъсири ашъори Ҳофиз ба андешаву ашъори Саидчаъфар ва сабабу натиҷаҳои он таҳлили нисбатан густурдатарро талаб мекунад ва ин масъала барои баррасии оянда ҳавола мегардад.

Пайнавишт:

1. *Абибов, А. Аз таърихи адабиёти тоҷик дар Бадахшон* | А.Абибов. - Душанбе: Дониш, 1971. – 196 с.
2. *Бакоев, М. В поисках восточных рукописей* | М.Бакоев // *Народы Азии и Африки*, №3, 1962. – С. 237-238.
3. *Бертельс, А., Бакоев М. Алфавитный каталог рукописей, обнаруженных в ГБАО экспедицией 1959-1963 гг.* | А.Бертельс, М.Бакоев. -М.: Наука, 1967. – 195 с.
4. *Куллиёти Шамсиддин Муҳаммад Ҳофизӣ Шерозӣ. Таҳти назари Муҳаммад Борӣ.* - *Техрон*, 1379. – 356 с.
5. *Нусхаи фотокопияи Девони Саидчаъфар. Фонди дастхатҳои Институти забон, адабиёт, шарқишиносӣ ва мероси хаттии ба номи Рӯдакии АИ ҚТ, таҳти шумораи 3336.*
6. *Нусхаи Девони Саидчаъфар. Фонди забонҳои бадахшонӣ ва дастнависҳои Пажӯҳишгоҳи илмҳои инсонии ба номи Б.Искандарови АИ ҚТ.*
7. *Охониёзов, В.Д. Пайдоиши ва ташаккули шеъри муаллифӣ ба забонҳои помирӣ (дар мисоли гурӯҳи забонҳои шугнонӣ-рӯшонӣ)* | В.Д.Охониёзов. *Рисолаи номзадӣ дар шакли дастхат*, Душанбе, 1997. – 154 С.
8. *Сатторзода, А. Қӯҳна ва нав*, Душанбе, 1384. – 254 с.
9. *Фарҳанги Муин. Таълифи доктор Муҳаммад Муин, ҷони 8.* - *Техрон*, 1385. – 1339 с.
10. *Фарҳанги тафсирии забони тоҷикӣ.* -Душанбе, қисми 2, 2008. – 944 с.
11. *Шакармамадов Н. Назми халқи Бадахшон.* -Душанбе: Ирфон, 1975. – 126 с.

Reference literature:

1. *Abibov A. From the History of Tajik Literature in Badakhshon [Text]* // *Abibov Amirbek.* - *Dushanbe: Knowledge*, 1971. – 196 pp.
2. *Bakoyev M. Searches of Oriental Manuscripts* // *Bakoyev Mamadvafo* // *Peoples of Asia and Africa.* – 1962, - # 3, - pp. 237 – 238.
3. *Bertels A., Bakoyev M. Alphabetic Catalogue of Manuscripts Discovered in Kuhistoni Badakhshon Autonomous Oblast by the Expedition of 1959-1963 [Tex].* // *Alexey Bertels, Mamadvafo Bakoyev.* – М.: Science, 1967. – 195 pp.
4. *Collection of Poems by Shamsiddin Muhammad Hafiz Shirazi [Text]* // *Hafizi Shirazi. Under the editorship of Muhammad Bori.* – *Tehran, 1379hijra.* – 356 pp.
5. *Replica of Divan by Said Djafar*|| *Said Djafar* // *The Fund of Manuscripts of the Institute of Language, Literature, Oriental Studies and Manuscripts named after Rudaki under TR Academy of Sciences,* - 3336 pp.

-
6. *Replica of Divan by Said Djafar*|| Said Djafar // *The Fund of Pamirs Languages and Manuscripts of the Institute of the Humanities named after academician Yu. Iskandarov under TR Academy of Sciences*
 7. *Okhoniyozov V.D. Appearance and Formation of Authors` Poetry in Pamirs Languages (on the examples of Shugnan-Rushan Group of Languages). Monograph on the basis of candidate dissertation – 10.01.03* // *Okhoniyozov Varka Dustovich. – Dushanbe, 1997. – 154 pp.*
 8. *Sattorzoda A. The Old and the New*|| *Abdunabi Sattorzoda. – Dushanbe, 1984. – 254 pp.*
 9. *Muin, Muhammad. Muin`s Dictionary* // *Muhammad Muin. – Tehran, the 8-th issue, 1385hijra. – 1339 pp.*
 10. *Interpretation Dictionary of the Tajik Language*||. – *Dushanbe, part 2, 2008. – 944 pp.*
 11. *Shakarmamadov N. Folk Poetry of Badakhshon*||. *Nisormamad Shakarmamadov. - Dushanbe: Cognition, 1975. – 126 pp.*